

Hedzur A.S.

Postgraduate student

Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine, Kyiv)

SOCIALIZATION OF CONSCRIPTS AS A PART OF THEIR SOCIAL FORMATION

Гедзур А.С.

аспірантка кафедри соціальної педагогіки
НПУ імені М.П. Драгоманова (Україна, м. Київ)

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СТРОКОВОЇ СЛУЖБИ ЯК СКЛАДОВА ЇХНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ

The article deals with the peculiarities of conscripts' socialization in the Armed Forces of Ukraine. Personality socialization is considered as a part of the professional and general culture of the Armed Forces future officers'.

Keywords: *socialization, military conscripts, social development, military environment.*

У статті досліджуються особливості соціалізації військовослужбовців строкової служби у Збройних силах України. Соціалізація означеної категорії розглядається як частина професійної і загальної культури, майбутніх офіцерів ЗСУ.

Ключові слова: *соціалізація, військовослужбовець строкової служби, соціальне становлення, військове середовище.*

Процес соціалізації, під яким, зазвичай, розуміють засвоєння індивідом соціальних цінностей суспільства впродовж життя й знаходження власного місця в суспільстві, – явище досить складне і суперечливе. Особливо, коли йдеться про соціалізацію студіюючої молоді, та ще й політичну. З одного боку, суперечливість цього процесу пов'язана з тим, що згідно із законом пропаганда будь-яких політичних переконань чи ідеологічних позицій у вишах є забороненою. З іншого боку, саме молодь, яка здобуває освіту (студіююча молодь), здатна чинити найбільш відчутний опір старим зразкам мислення й поведінки. Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У процесі аналізу поняття соціалізації військовослужбовців строкової служби ми опиралися на сучасні *концепції соціалізації*, зокрема, на *ідею соціально-просторового аспекту соціалізації*

(В. Москаленко) [8], *концепцію соціалізаційної норми* (А. Ковальова) [7], *факторну теорію соціалізації* (А. Мудрик) [4] та інші.

Як доводить Ю. Василькова, соціально-просторовий аспект трактує процес соціалізації індивіда у контексті його зв'язків з суспільними сферами діяльності: 1) рівень соціалізації індивіда визначається ступенем його включення у різноманітні сфери життєдіяльності, структурою діяльності і сукупністю численних зв'язків індивіда з іншими людьми в суспільстві. Рівень соціалізації індивіда характеризується як екстенсивністю (кількістю галузей діяльності, в які він включений), так й інтенсивністю (ступенем оволодіння діяльністю в цих галузях). 2) Різні аспекти соціального простору пред'являють різні вимоги до поведінки й діяльності особистості [3, с. 156–159].

Проведений аналіз наукової розробленості проблеми соціалізації військовослужбовців строкової служби свідчить, що питання входження її в військове життя ще не дістали належного висвітлення в науковій літературі, відсутній єдиний підхід до визначення сутності соціалізації, у тому числі і в педагогічній науці. Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим у названих вище та інших наукових дослідженнях недостатньо уваги звертається на проблему соціалізації військовослужбовців строкової служби в умовах Збройних сил України.

Саме тому метою статті стало визначення й обґрунтування основних напрямків розвитку процесу входження військовослужбовців строкової служби в військове середовище.

Соціально-психологічна реальність, соціально-психологічні явища виникають як відображення різних форм спілкування і взаємодії. Формування особистості відбувається за допомогою власного досвіду становлення і розвитку в безпосередніх соціальних контактах, у процесі яких людина зазнає впливу мікросередовища, а через нього – і макросередовища, його культури, соціальних норм і цінностей. Це і є соціалізація особистості.

Двосторонній процес соціалізації передбачає засвоєння індивідом соціального досвіду шляхом входження в соціальне середовище, систему соціальних зв'язків і активне їх відтворення. Тобто людина не тільки адаптується до умов соціуму, елементів культури, норм, що формуються на різних рівнях життєдіяльності суспільства, а й завдяки своїй активності перетворює їх на власні цінності, орієнтації, установки.

У нашому дослідженні проходження військової служби у ЗС України розглядається як найважливіший інститут соціалізації майбутнього офіцера. Під інститутом соціалізації ми розуміємо відносно стійкі види і форми соціальної практики, за допомогою яких організовується громадське життя, забезпечується стійкість зв'язків і відносин у рамках соціальної організації суспільства, відбувається соціалізація особистості у соціальній системі [8, с. 92], оскільки кожний соціальний інститут має свої особливості і загальні ознаки.

На певних етапах соціалізація досить спокійна і безболісна для особистості, в інші періоди цей процес виходить на одне із перших місць серед тих факторів, які впливають на становлення особистості. Одним із таких періодів є молодіжний вік.

У нашому дослідженні визначено, що військовослужбовці строкової служби 18-20 років мають досить яскраво виражену соціально-педагогічну особливість, яка сприяє засвоєнню цілого ряду суперечливих чинників. З одного боку, в цьому віці молода людина переживає інтенсивний психофізіологічний і соціальний розвиток, формується її світогляд, життєві цілі і соціальні орієнтири. З іншого боку, процес соціалізації не може проходити безболісно, не супроводжуючись в певні моменти кризовими станами, які провокуються комплексом різноманітних несприятливих зовнішніх і внутрішніх факторів [4; 6; 9].

Взаємодіючи з різними людьми з приводу задоволення власних потреб, кожна людина виконує певні соціальні функції, що накладає на неї певні обов'язки і права. Соціальні зв'язки між суб'єктами суспільних відносин, що встановлені з приводу забезпечення соціальних функцій, утворюють певні пункти перехрестя у великому колі соціальних відносин. Такими пунктами перехрестя зв'язків у полі суспільних відносин є соціальний статус [8, с. 255].

Як і будь-яке соціальне явище, соціалізація, про що йшлося раніше, за своєю суттю є багатоаспектною. Вона являє собою процес засвоєння людиною певної системи знань, норм, цінностей, які дозволяють їй функціонувати як повноправному члену суспільства.

Успіх соціалізації військовослужбовця строкової служби передбачає його ефективну адаптацію у військовій частині, з одного боку, а з іншого – здатність певною мірою протистояти частині тих життєвих колізій, які заважають його саморозвитку і самореалізації [9, с. 76].

У нашому дослідженні визначено, що військовослужбовці 18-20 років мають досить яскраво виражену соціально-педагогічну особливість, яка сприяє засвоєнню цілого ряду суперечливих чинників. З одного боку, в цьому віці молода людина переживає інтенсивний психофізіологічний і соціальний розвиток, формується її світогляд, життєві цілі і соціальні орієнтири. З іншого боку, процес соціалізації не може проходити безболісно, не супроводжуючись в певні моменти кризовими станами, які провокуються комплексом різноманітних несприятливих зовнішніх і внутрішніх факторів.

У процесі соціалізації вступають у взаємодію соціально-психологічна структура особистості новачка і, насамперед, пізнавальний, емоційний і вольовий компоненти і психологія військового колективу, а ця колективна думка, традиції, звичаї, моральнопсихологічний клімат, стиль керівництва та лідерства і т.ін.

Процес соціалізації, як первинний, так і вторинний, має певну динаміку, включає в себе ряд послідовних стадій: орієнтовну; критичну; завершальну. У ньому також виділяється три сфери: встановлення взаємовідносин у системі «підлеглий - начальник»; встановлення взаємовідносин в системі службового і особистого спілкування між товаришами по службі; встановлення відносин між особистістю воїна і військовим колективом.

Соціалізація особистості в процесі проходження військової служби в основному визначається тим, наскільки нею усвідомлені, об'єктивно пізнані, мотивовані і реалізовані, необхідні для суспільства і майбутньої службово-професійної діяльності, соціальні ролі, норми, інтереси, цінності, і в кінцевому результаті, який соціальний тип майбутнього офіцера служби цивільного захисту формується на той період [4, с. 60; 5; 6].

Певний тип соціальних якостей військовослужбовця строкової служби є результатом його соціалізації в процесі проходження військової служби в ЗСУ. Можна представити «систему особистості військовослужбовця строкової служби» як піраміду, в якій об'єднані різні якості: 1) загальнолюдські (людяність, справедливість, гуманізм, патріотизм, доброта, відзивчивість, працелюбство, тощо); 2) службово-професійні (службовий обов'язок, розуміння ролі служби в органах управління та підрозділах цивільного захисту населення, дотримання службової дисципліни, професійна майстерність та ін.); 3) моральні (чесність, совість, товарицькість, тощо); 4) психологічні (витримка, стійкість характеру, цілеспрямованість, воля, самостійність та ін.); 5) фізичні (сила, витривалість, оперативність та ін.) [7, с. 37; 6].

Саме ці якості майбутнього офіцера, утворюючи у своїй взаємодії цілісність, можуть сприяти виконанню ними своїх професійних обов'язків.

Ефективність соціалізації багато в чому залежить від того, наскільки реально людина себе і свої соціальні зв'язки, точно порівнює свої потреби з наявними можливостями і усвідомлює мотиви своєї поведінки. Спотворене або недостатньо розвинене уявлення про себе веде до порушення адаптації, що може супроводжуватися підвищеною конфліктністю, порушенням взаємин, зниженням працездатності і зміною стану здоров'я. Випадки глибокого порушення адаптації можуть призводити до грубих порушень військової дисципліни, правопорядку, суїцидальних спроб (вчинкам), зриву професійної діяльності та розвитку хвороб [4].

Таким чином, успішна соціалізація військовослужбовців строкової служби у військовому середовищі потребує створення умов, виявлення механізмів, засобів, що спрямовані і допомагають у розвитку особистості, її позитивних властивостей і якостей (фізичних, інтелектуальних, духовних).

Література:

1. Капська А.Й. Комунікативна професійна компетентність як умова взаємодії соціального працівника з клієнтом / А.Й.Капська, Л.В.Волинська, О.Г.Карпенко ; за ред.А.Й. Капської. – К. : ДЦСМ, 2003.– 87 с.
2. Карпенко О.Г. Громадянське становлення студентів як складова їх професійного становлення / О.Г.Карпенко // Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 11: Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. – 2014. – Вип. 18. – С. 125-131.
3. Луговая О.М. Педагогические условия формирования профессиональной готовности специалистов по социальной работе с военнослужащими и членами их семей : на материалах Ставропольского края : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Луговая Ольга Михайловна. – М. : РГБ, 2005. – 180 с.
4. Назаренко С.В. Социология: учеб. пособ. / С.В.Назаренко. – СПб : Питер, 2009. – 496 с.
5. Петько Л.В. Актуальність формування професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету / Л.В.Петько // Гуманітарний вісник ДВНЗ «ПереяславХмельницький держ.пед.ун-т імені Григорія Сковороди»: зб. наук. пр. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – Вип. 33. – С. 128–141. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7452>
6. Петько Л.В. Особистість. Соціум. Навчальне середовище / Л.В. Петько // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т імені Григорія Сковороди»: зб. наук. пр. – Вип. 35. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – С. 102–110. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7918>
7. Соціальна робота в Україні: навч. посібник / [І.Д. Зверева та ін.]; за ред. І.Д.Зверевої, Г.М.Лактіонової. – К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 256 с.
8. Тарская О.Ю. Социализация курсантов военно-учебных заведений: патриотический и социокультурный аспекты: дис. ... канд. соц. наук : 22.00.05 / Тарская Ольга Юрьевна. – Саратов, 2000. – 191 с.
9. Харчев А.Г. Социология воспитания / А.Г.Харчев. – М. : Политиздат, 1990. – 394 с.

